

За наукові кадри

ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, ПРОФКОМІВ ТА КОМІТЕТУ ЛКСМУ ОДЕСЬКОГО ОРДЕНА
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА.

Видається з 1933 р.

№ 29 (1762)

29 ВЕРЕСНЯ 1989 РОКУ

Ціна 2 коп.

ДО ЧИТАЧІВ «ЗНК»

У відповідності з постановою вересневого Пленуму ЦК КПРС і в зв'язку з підготовкою до XXVIII з'їзду КПРС, яка розпочинається, перепляту рішення про проведення загальноуніверситетських партійних зборів із звітом парткому про свою роботу.

Чергові партійні збори університету відбудуться у другій половині листопада ц. р. з порядком денним: «Про роль кафедр суспільних наук в перебудові учбового процесу і виховна робота зі студентами у світлі рішень XIX Всесоюзної партконференції».

Доповідач — проректор
Л. О. Ануфрієв.

Партком звертається до комуністів і безпартійних, викладачів і студентів з проханням висловити свої думки з приводу наступного обговорення питання.
ПАРТКОМ ОДУ.

звіти і вибори

Акцент на партійну роботу

В біленьку папку акуратно підшиваються біленькі папірці — друковані форми звітів про партійні збори. В цих «рапортах» — формалізовані відповіді на зразок: присутніх на зборах комуністів — 8; подано пропозицій — 3. Яких пропозицій, з якого питання — а біс його знає, вибачайте.

Кому потрібні оті папірці? Райкому партії. Не зрозуміло тільки, навіщо. Бо будь-який звіт має нести якусь корисну інформацію. А що в райкомі візьмуть для себе корисного з отаких звітів — невідомо.

Переглянувши у парткомі два десятки таких «звітів», я вичіс єдине — відчуття того, що давно засуджений стиль партійної бюрократії в нашому райкомі живе і благоденствує.

В парторганізації кафедри державного і адміністративного права мені вже довелося бувати в минулому році і теж на зборах. Так що маю змогу порівняти стан справ — почуте сьогодні з тим, що говорилося минулого року. Звітував Володимир Олександрович Михалов. І цього разу він ретельно перелічив все, що було зроблено кафедрою за звітний період. Не буду називати заходи — вони справді цікаві і дійсно свідчать про активні пошуки кафедрою нового, про прагнення бути на гребені перебудовчих зусиль в сфері державного управління і радянського будівництва.

Однак, ледве доповідач закінчив, як йому декан факультету А. С. Васильєв задав питання: ви намалювали прекрасну виробничу картину. Але які аспекти партійної роботи ви могли б сьогодні представити — зокрема в ідеологічній і виховній роботі?

Відповідь партгрупорга, на думку якого не можна штучно відокремлювати партійну роботу від виробничої, як мені здалося, нікого з присутніх не задовольнила. Потім з виступів комуністів зрозумів, як впрости всі ми в своєму сприйнятті і оцінці того, що ще вчора сприймалося як належне.

Мене здивувало, — почав свій виступ зав. кафедрою комуніст М. П. Орзіх, — що в доповіді партгрупорга я не почув жодного прізвища. Мабуть, він не хотів когось образити. Критика ваша недостатньо принципова. Хіба немає недоліків в нашій роботі?

Далі промовець сказав, що серед частини комуністів ще дають себе визнаки байдужість, формальне ставлення до громадських доручень. Водночас як зразок, він назвав Василя Васильовича Ніконова, комуніста з багаторічним партійним стажем, який, не рахуючись з особистим станом здоров'я, з почуттям відповідальності, якому слід усім повчитися, виконує всі доручення, активно втручається в життя колективу кафедри.

Промовець торкнувся важливого питання — переважання окремих викладачів громадськими дорученнями, особливо по лінії міськкому і обкому партії. Надмірна громадська робота не може не вплинути негативно на якість учбового процесу.

Декан факультету комуніст А. С. Васильєв в своєму виступі підкреслив, що нині партійна робота повинна бути спрямована на створення таких умов, щоб працювати погано було б просто неможливо. У нас, на факультеті, не відчувається змін на краще в ідеологічній роботі, не ведуться пошуки нових її форм. Я не пам'ятаю, щоб проводилися збори трудового колективу чи сумісні партійно-профспілкові збори. Особливу увагу слід приділити ідеологічному вихованню молоді. Користуючись численними джерелами інформації, в тому числі й зарубіжними, не всі студенти можуть самостійно розібратися в складних питаннях ідеологічної боротьби. І тут роль наша як комуністів повинна бути вирішальною.

Цікавими думками поділився промовець стосовно необхідності більш тісних зв'язків між партгруппами і партбюро факультету.

Заступник декана комуніст Б. А. Пережняк переконливо говорив про те, що переважання окремих викладачів партійною і пропагандистською роботою позбавляє студентів можливості бачити своїх наставників в аудиторіях. З ними вони спілкуються через радіо, телебачення, пресу. Таке становище не можна вважати нормальним.

Часті відриви викладачів на громадську роботу ставлять деканат в скрутне становище. То ж як при цьому можна говорити про якусь якість навчання і підготовки спеціалістів.

Торкаючись питання подальшого існування партгруп, Б. А. Пережняк висловив думку, що, у зв'язку з підготовкою до з'їзду партії, необхідно, врешті решт, вирішити проблему найбільш прийнятної у вузівських умовах форми партійного об'єднання. Кафедральні партгруппи не потрібні. Доцільніше було б створити на факультеті єдину викладацьку парторганізацію.

Секретар партбюро факультету Ю. О. Харитонов порушив питання про необхідність підняти статус юристів, які займаються громадською роботою за межами університету, до рівня суспільствознавців, що дало б можливість провести відповідний перерозподіл навантаження. Бо комуністів ніхто не може звільнити

від політичної роботи.

Промовець говорив також про незадовільну політичну поінформованість викладачів, які нерідко потрапляють у скрутне становище у ході дискусій зі студентами. Хіба це нормально, сказав він, що викладач інколи не знає того, що знає студент? Партійні органи повинні довіряти викладачам вищої школи, якщо хочуть бачити в них своїх союзників.

Далі виступив доцент В. В. Ніконов. Він поділився власним досвідом партійної роботи. На його думку, партійний секретар повинен бути не лише принциповим, але й вимогливим. Критикуючи партгруппу як формування застійного періоду, Васильєв Васильович відзначив, якої шкоди завдала живій партійній роботі ця форма партійного об'єднання комуністів. Приміром, заслуховується на партгруппі питання про авангардну роль комуніста завідуючого кафедрою. А хто заслуховує, хто висловиться проти? Отже, за звичай завідуючі кафедрами знаходилися в прч-вілейованому становищі.

Доречно зауважити, що В. В. Ніконов давню виступає з критикою такого новостворення як партгруппа кафедри, вважаючи її штучною і як такою, що не сприяла створенню в колективі дійсно принципів, суто партійних стосунків.

В зборах партгруппи кафедри державного і адміністративного права взяли участь і виступили інструктор Одеського обкому Компартії України І. П. Серов і секретар парткому ОДУ В. В. Анищук.

І. П. Серов, зокрема, відзначив, що, зважаючи на серйозність політичної ситуації в країні, не можна розраховувати на послаблення, отже кожен комуніст має визначити своє місце в політичній боротьбі.

Звичайно, у кожній справі треба знаходити оптимальний варіант. Щодо поінформованості комуністів, то і тут вирішальне слово за партгрупоргом. Все це, при бажанні, легко організувати, і працівники ідеологічного відділу обкому партії завжди готові надати необхідну допомогу.

Виступи комуністів кафедри державного і адміністративного права зайвий раз підтвердили посилення благовірних тенденцій в житті партійної організації університету: людя, остогид формалізм у будь-якому прояві, кожен починає усвідомлювати, що жити по-вчорашньому вже неможливо. І головне, є не тільки бажання, але й чітко визначене прагнення повернути партійній роботі її первісну суть. І це — одна з її перших ознак, що ми — на правильному шляху.

М. ЩЕРБАНЬ.

У радгоспі «Дружба» Біляївського району за договором працює велика група студентів російського та українського відділень філфаку. Студентів організовано у шість бригад. По 70 тонн овочів щоденно збирають 200 дівчат.

Лідрує бригада, якою керує аспірант кафедри наукового комунізму Федір Семенченко. Лише ця бригада збирає близько 13 тонн овочів за день. А окремі члени цієї бригади вибирають до 500—600 кг. помідорів.

На жаль, протилежні відгуки про групу студентів-другокурсників російського відділення (керівник Юрій Немченко). Тут багатьом студентам працювати чесно заважають лінощі. «Це — не для нас», — говорять деякі з них. Що ж, це — теж позиція.

Текст і фото В. ПАЩУКА.

Де жити студенту...

В університеті завершується поселення студентів у гуртожиток. Як воно проходить цього року? Наш позаштатний кореспондент Олександр Нікішев попросив голову житлово-побутової комісії студентського профкому ОДУ Сергія Левницького та заступника голови Ларису Єфименко відповісти на це запитання.

— У порівнянні з минулим роком поселення проходило більш організовано. Списки студентів були повністю готові до 28 серпня, а не до 31 серпня, як раніше. Проте без накладки не обійшлося. Так, деканат «РИУ» висунув для поселення більшу кількість іноземних студентів, ніж давав у заявці. Довелось відмовити деяким радянським студентам. Виникла проблема і з поселенням достроково

звільнених у запас воїнів, колишніх студентів. Їх довелося заселяти в першу чергу. Найбільш складне становище склалося зараз на філфаці — там дуже велика різниця між замовленнями і кількістю виділених місць...

Тут ми надамо слово голові ЖПК профбюро студентів Борису Ігнатенку.

— Проблем море. Розпоч-

(Закінчення на 2-й стор.)

Так «за» чи «проти»?

(до підсумків одного соціологічного дослідження)

На геолого-географічному факультеті було висловлено побажання провести факультетську конференцію студентів і викладачів з питань демократизації навчання. Учбово-методична комісія разом з партійним і комсомольським бюро та деканатом визначили основні питання, з яких мала йти дискусія. Було складено тези, що за місяць до початку конференції друкувались у «ЗНК» (20 січня цього року). Для визначення громадської думки щодо планованої конференції було розроблено анкети для студентів і питання для викладачів.

Ось основні наслідки анкетування. «За перебудову навчального процесу» висловилося 76 процентів студентів і 92 проценти викладачів.

На запитання: «Чи ясні вам проблеми й завдання перебудови?» — позитивну відповідь дали 64 проценти викладачів («Ні» — 21 процент, «Не можу сказати напевне» — 15 процентів) і 20 процентів студентів («ні» — 39 процентів, «не можу сказати напевне» — 41 процент).

Викладачі бачать перебудову навчального процесу у збільшенні семінарів (96 процентів), розширенні самостійної роботи (46 процентів) при скороченні лабораторних занять (52 проценти).

Студенти перебудову навчального процесу за спеціальними дисциплінами бачать у збільшенні кількості лекцій (48 процентів), семінарів (41 процент), лабораторних занять (47 процентів) і зменшенні обсягу самостійної роботи (33 проценти).

При цьому помітно вирізняється думка студентів першого і другого курсів геологічного відділу, де вивчення курсу «Загальна геологія» протягом другого року навчання йде самостійно, а аудиторні заняття проходять у вигляді ігрових семінарів. Відповіді на цих курсах на запитання «збільшити години на самостійну роботу» і «залишити без змін» становлять, відповідно, на першому курсі $23+60=83$ проценти; на другому курсі $44+46=90$ процентів.

Але не можна не зауважити, що на вивчення соціально-економічних дисциплін студенти побажали «зменшити» або «залишити без змін» кількість годин самостійної роботи.

Старшокурсники обох відділів одностайні в тому, що обсяг самостійної роботи слід «зменшити» або «залишити без змін». Отже, студенти в більшості своїй не вміють, а деякі з них просто не хочуть працювати самостійно. Викладачі ж такого вміння їм не прищеплюють. Тим часом, відомо: вчити студента працювати самостійно треба в аудиторії!

Анкетування показало, що студенти не розуміють завдань перебудови навчального процесу у вузі, не знають, у чому її сенс і значення. Студент чекає, що за нього все продумає і зробить викладач!

36 процентів опитаних «відвідували половину» або «майже не відвідували» занять, а 36 процентів «заснавали труднощі на екзаменах». Це свідчить про те, що більшість студентів, які не відвідують лекцій, не працюють і самостійно.

Непокоїть думка студентів про те, наскільки «багато інформації, якої нема в учбовій літературі, дістають вони на заняттях». Позитивну відповідь такого плану дали тільки 33 проценти студентів. І це — сьогоднішній рівень роботи на факультеті.

На запитання «Чи часто студенти працювали на заняттях активно?» і «Наскільки часто в першому семестрі викладачі мали задоволення від аудиторних занять, заліків та екзаменів» дали позитивну відповідь 23 проценти студентів і 31 процент викладачів. Причини незадоволення слід, очевидно, шукати в сірих, нудних аудиторних заняттях.

На запитання «Чи зможуть студенти набувати знань самостійно» і «чи вірять викладачі в те, що студенти справді вчитимуться самостійно», відповіді позитивно 26 процентів студентів і 64 проценти викладачів.

Конференція, про яку просили студенти, пройшла в напівпорожній аудиторії при незначній активності з боку самих студентів. Зацікавленого, по-справжньому дискусійного обговорення проблем, що їх висунули самі студенти, не вийшло. Склалося враження, що питання про конференцію студенти поставили не задля обговорення, а лише задля самого порушення питання. Це дуже нагадує гру в демократію, коли намагаються користуватися правом, не дбаючи про обов'язки.

Більшість студентів, як мож-

на зробити висновок з поданого вище, на словах за перебудову навчального процесу, але хотіли б набути знань без напруження фізичних і розумових сил.

Соціологічне дослідження показало, крім того, і невміння більшості студентів здобувати знання самостійно. Але чи багато викладачів знають, як саме треба змінити навчальний процес, щоб прищепити студентам заняття були цікавими й проходили активно?

Відверто кажучи, я вважав, що мої виступи в університетській газеті («Без поведирів», номери за 3 і 17 квітня 1987 року, «Клуб знавців...» у студентській аудиторії) — 8 січня цього року) викличуть на її сторінках жваве обговорення як серед студентів, так і серед викладачів. На превеликий жаль, відгуків на жоден з моїх виступів не було.

Чому ж я не знаходжу ні одностайності, ані супротивників? Може проблеми, запропоновані до обговорення, висунуто надто рано чи, навпаки, я безнадійно відстав? А може ці питання настільки для всіх зрозумілі, що про них і говорити не варто?

На мій погляд, на четвертому році перебудови в нашій установі чомусь дуже поширився мікроб байдужості. У багатьох викладачів він викликає бажання десь якось перебудувати, поки перебудова зробить своє діло без них...

У вузах вже узвичаїлося, що мірилом кваліфікації викладача є його вчений ступінь. І жодного значення не має те, чи любить кандидат або доктор наук свою педагогічну роботу, чи має до неї хист, чи любить працювати з молоддю. А тим часом, важливо не стільки написати в методичці, що треба робити, а й уміти в живому викладацькому житті організувати інтерес студентів до занять, пробудити їх творчість, активність. Ось у чому головна мета перебудови роботи викладачів. І саме собою це ні до кого не прийде!

І. ОДИНЦОВ,
доцент
геолого-географічного
факультету.

ВІД РЕДАКЦІЇ. Ми чекали відгуків на публікації доцента І. О. Одинцова. Але... Можна зрозуміти студентів і викладачів, їх професійну апатію, адже роки становлення радянської вищої школи тим і відзначалися, що викладач в усіх своїх діях мусив бути запрограмованим. І насамперед дбав про це Мінвуз у своїх інструкціях. Було не до творчості, не до самостійного мислення. Отже, викладачів зрозуміти можна. Зате важко зрозуміти учбову частину й методичну раду університету, що покликані культивувати, розвивати і якнайширше впроваджувати все нове, актуальне, по-справжньому потрібне для справи. На жаль, саме офіційної реакції на згадані вище публікації редакції не дочекалась. Тому не випадково нам здається біль у запитаннях І. О. Одинцова, що з такою гіркістю пролунали вище.

Але хто ж усе-таки відповідь на його сумніви?

Де жити студенту...

(Закінчення.
Початок на 1-й стор.)

ну з того, що ми замовляли 430 місць. Нам же виділили лише 388. А зараз ситуація така, що на поселення претендують вже 450 чоловік.

Деканат по «РИУ» у вересні збільшив кількість іноземних студентів. Крім того, цільовим набором до нас зараховані на навчання студенти із Узбекистану. І всіх їх треба поселити у гуртожитку. У зв'язку з таким становищем у кімнати, розраховані на трьох чоловік, доведеться підселяти четвертого студента.

...Але продовжимо розмову з Ларисою і Сергієм.

— Важке становище склалося також і з сімейним гуртожитком. Це сталося через те, що випускники юрфаку, котрі залишаються за розподілом в Одесі, не захотіли виселитися із кімнат гуртожитку.

Ще нещодавно соромливо обходили мовчанням проблему одиноких матерів. На засіданні комісії АГЧ, яка розглядала цю проблему, були присутні представники студентського профкому. Одержав підтримку такий варіант:селити матерів у побутові кімнати, які є на кожному поверсі, після відповідного переобладнання. Такі кімнати є, але вони зайняті іноземними

студентами, які бажають жити поодиноці. Не хотять жити по двоє і іноземні аспіранти.

— Ми весь час говоримо про нестачу місць у гуртожитку. Це — серйозна проблема. Але, очевидно, житлово-побутовій комісії доводиться мати справу і з іншими питаннями, зокрема, з поведінкою студентів у гуртожитку, з їх ставленням до житлового фонду і побутових речей. Що б ви могли сказати з цього приводу!

— Дуже часто студенти поварварськи ставляться до житлового фонду: вибивають вікна, виламують двері, псують стіни, «забувають» здати ключі на вахту студенти, що від'їжджають на канікули.

Саме тому на наступний рік ми вирішили ввести у дію нові ордери: на одному листі буде саме ордер, на другому — зобов'язання студента перед адміністрацією гуртожитку. При недотриманні цього договору студента буде виселено із гуртожитку, і він втратить право на поселення у майбутньому.

— І останнє питання: коли ви маєте намір закінчити поселення!

— Другий етап поселення продовжено до 10 жовтня. Це зроблено спеціально для тих, хто не встиг отримати ордер до від'їзду на сільгосп-роботи.

Зазнати радість

В наш бурхливий час при напруженому темпі життя і величезній кількості інформації далеко не кожному вдається відчути себе повноцінною людиною.

Вплив стресів на психіку людини помітно пом'якшується, якщо людина прагне до гармонії тіла і духу. І, звичайно ж, фізкультура і спорт здатні дати відмінну фізичну підготовку і надійну психічну стійкість.

Комусь хочеться знизити масу тіла і бути струнким, хтось бажає позбавитися поганих звичок, комусь необхідно упорядкувати життя шляхом суворого режиму...

Думки про зміцнення здоров'я завжди навівають смуток. Адже зазвичай згадують про нього як про повітря, коли його вже нема. Згадують і розпочинають заняття фізкультурою. І ми нерідко читаємо про людей, які позбавилися своїх хвороб завдяки фізичним вправам. Зараз ніхто не заперечує благотворного впливу фізкультури і спорту на здоров'я людини. Але чому ж

тоді так мало людей, які займаються фізкультурою?

Головна причина, вважаю, полягає в неприємному відчутті, яке залишається у людини, що веде малорухливий спосіб життя, при необхідності пробігти п'ятдесят—сто метрів до автобусу, який рушає. Серце от-от вискочить з грудей, горло неначе змащено гірчицею, а біль у м'язах нагадує про ходіння або про пробіжку декілька днів.

Судячи по спортивно-медичних публікаціях, недоліку в різних рекомендаціях з занять фізичними вправами не відчувається.

Кожен бажаний може скласти програму тренувань за своїм смаком, в залежності від наявності вільного часу, спортивних споруд поблизу дому, з урахуванням особистих нахилів. Багато людей знаходять радість в ігрових видах спорту (футбол, волейбол, хокей, теніс і т. п.), де киплять пристрасті і виплескуються через край емоції. І ось наступає миттєвість, коли відчуваєш раптом прилив енергії, пожвавлення. Хвиля відчуття щастя наповнює груди, і ти здогадуєшся: це — результат перемоги над собою.

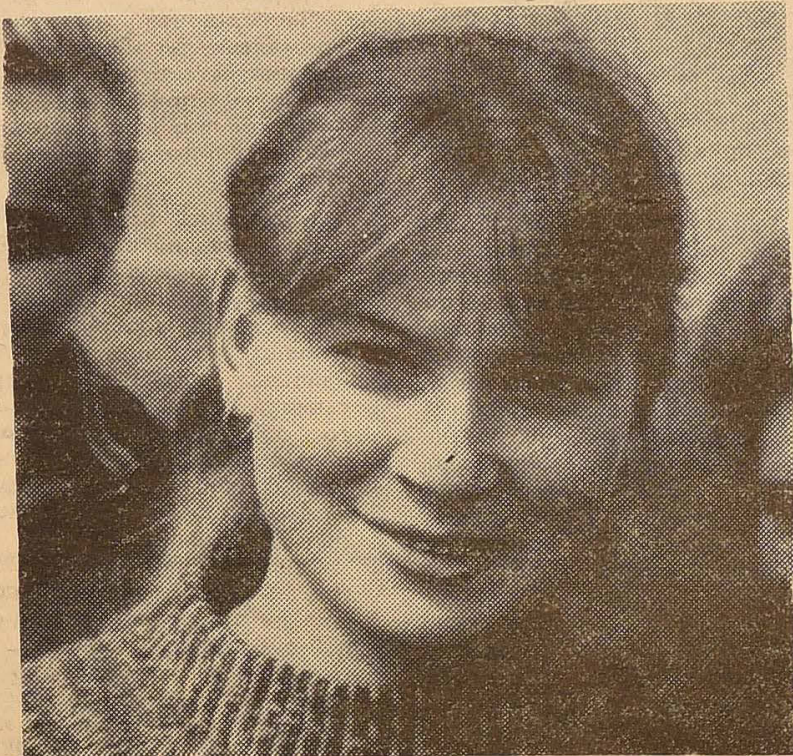
О. ПОПІЧКО,
зав. кафедрою
фізвиховання ОДУ.

Погодьтеся: найбільшу радість відчуває людина від добре зробленої роботи. Тому можна зрозуміти настрої студентки I курсу українського відділення Світлани Чеботар — по 600—700 кг. помідорів збирає вона своїми вправними руками.

Наші університетські дівчата в будь-якій обстановці не забувають про свою зовнішність.

Робота закінчилась, то можна й похизуватись перед дзеркалом. «Правда, красуня?» — ніби запитує своїм поглядом Наталя Карлик. А у відповідь — добра усмішка водія.

Фото В. ПАЩУКА.

ПОМНИ

ИМЯ

СВОЁ

Далеко не всякая научная работа может быть изложена в популярной форме и таким образом стать достоянием читающей публики. Не каждое исследование и заинтересует массового читателя. Но существуют отрасли знаний, так сказать, приближенные к человеку, производные от него самого: философия, история, языковедение, «Очеловечены» и те из наук, что рождаются на их контакте, — скажем, философия истории, историческая психология, историческая география, топонимика или в более широком смысле — ономастика, — раздел языковедения, изучающий собственные имена.

Ономастика — это имена людей, божеств, литературных персонажей, названия произведений культуры и искусства, космических объектов, предприятий, учреждений, мероприятий, географические названия и даже клички животных. Это мир, окружающий нас с колыбели, мир, представляющий нам близким, обжитым, привычным, понятным. Поэтому все мы невольно готовы причислить себя к знатокам ономастики, забывая о том, что это весьма серьезная наука, предполагающая поистине энциклопедические знания исследователя.

В Одесском университете уже более двадцати лет работает один из ведущих специалистов страны в области ономастики — профессор Юрий Александрович КАРПЕНКО. Сегодня ему исполняется 60 лет.

Наш корреспондент встретился с ученым и попросил рассказать о его творческом пути, поразмышлять (с позиций языковедов) о статусе национальных языков в союзных республиках.

СЧАСТЛИВЫЙ СЛУЧАЙ

— В средней школе строил себя как математика. Помнится, по собственной инициативе перерешал целый тригонометрический задачник. На филологию меня «сбил» В. В. Маяковский, которого я безумно полюбил (теперь отдаю предпочтение Блоку и Пастернаку). Со своими трудными нестандартными текстами он был для меня загадкой. В этой сложности, нагроможденности, быть может, чудилось мне что-то математическое. Вчитавшись, увидел бездну смысла.

Так и не определившись с выбором, приехал во Львовский университет. Как серебряный медалист мог зачисляться без экзаменов. Но куда? Тогда приготовил два одинаковых конверта, в одном из которых лежала записка «Математика», а в другом — «Филология». Свою судьбу доверил ответственному секретарю приемной комиссии. Тот неодобрительно хмыкнул, а потом все же вынул один из предложенных конвертов, навеки обвенчавший меня с Филологией.

Язык увлек, потому что и педагоги мне достались великодушные — Виктор Александрович Ицкович и Евгений Владимирович Кротевич. Они научили меня всему, что сами умели — увлеченно, творчески работать, а главное, любить язык.

Сверх программы изучал китайский, арабский, корейский и менее экзотические языки. Это был период накопления знаний, создания задела.

В 1953 г. приехали поступать с супругой, моей сокурсницей, в аспирантуру при Черновицком университете. Мы были выпускниками русского отделения, а тут нам предложили одно место на кафедре русской филологии, другое — украинской. Я пошел на кафедру украинской филологии: не станешь же конкурировать с собственной женой... Но случай опять-таки был ко мне благосклонен — получил знания еще и по украинскому языковедению, и это очень пригодилось в дальнейшем.

Об ономастике тогда не имел ни малейшего представления, даже не знал такого слова. Но свидание с ней приближалось, и вот почему.

Научный руководитель занимался историей наречий и числительных в украинском языке, каковые темы были предложены и мне. Я остановился на числительных, должно быть, в силу давней привязанности к математике. Изучение памятников литературы (на предмет поиска числительных) создавало условия, способные сделать неотвратимую встречу с ономастикой достаточно вдохновенной.

Диссертацию сделал быстро и был «отчислен из аспирантуры в связи с досрочной защитой». В 29 лет получил кафедру общего языковедения, занялся и педагогической деятельностью. Продолжал искать себя как исследователь: числительные порядком надоели. Обратился к делу более живому — диалектной лексике (названия культурных растений в буковинских говорах), другим темам истории лексики (словарь Ивана Вишенского) и т. д. Эти новые научные интересы определились не без влияния моего коллеги А. Д. Супруна.

ЧТО ТАКОЕ МИХИДРА?

Как-то знакомый географ несколько бесцеремонно заявил мне, что я занимаюсь чепухой, тогда как существует проблема, связанная с этимологией географических названий. Прут, Черемош, — восклицал он истово, — что это такое? Откуда эти наименования взялись? Вот тут бы лингвисту попотеть... Или вот такое немусикальное название — Михидра... Что это за зверь?

Поначалу я этого и не принял всерьез, но потом почувствовал какое-то непонятное очарование, притягательность, таинственность старинных названий. Захотелось в этой Михидре и прочем разобраться. Так появилась статья «Назви річок Буковини». А потом пошло-поехало. В стране вообще прорезался интерес к ономастике, появи-

лись исследования таких корифеев, как В. А. Никонов, К. К. Целуйко, стали проводиться ономастические конференции.

Вскоре пришел к выводу, что исследователю не стоит с кровью выдирать отдельные названия из контекста топонимического ландшафта целого региона: надо изучать весь комплекс. Поэтому в 1958—1962 гг. извездил со студентами всю Черновицкую область, побывал практически в каждом селе, накопил гигантские топонимические картошки. Здесь нашли свое отражение и народные географические названия, и связанные с ними легенды.

Честное слово, меньше всего думал тогда, что работаю для какой-то большой науки. Сама работа увлекала необычайно. И сил тогда было в избытке.

Постепенно сложилась концепция буковинской топонимии, проявилась ее славянская основа, затемненная позднейшими наслоениями, ее эволюция, динамика. Познакомился с историческими документами — грамотами молдавских господарей (Штефана Великого и его предшественников). Обратил внимание — они написаны кириллицей, а не латиницей. Драгомань, логофеты пользовались староукраинским языком, причем не только в Молдавии, но нередко и в Валахии, как языком делопроизводства. Да и сам молдавский язык впервые зафиксирован кириллицей: латинского письма здесь не знали...

Вот теперь можно было сопоставлять, так сказать, живые географические названия с теми, что упоминаются в исторических хрониках и грамотах. Так удалось локализовать даже исчезнувшие населенные пункты. Например, «нашлась» одна из крепостей в пограничье между молдавскими господарями и галицкими князьями — Хмелев.

Историки знали местонахождение двух других пограничных крепостей — Хотина и Шипинцев, а третья — Хмелев — не была локализована. Два сохранившихся микротопонима — Валь и Поле Хмелиське — я предложил идентифицировать с загадочной крепостью, доложил об этом на конференции. Какова же была радость, когда выехавшие в указанный район археологи действительно обнаружили этот полулегендарный Хмелев...

Составленный мною историко-этимологический словарь стал основой докторской диссертации и монографии «Топонимия Буковины». А писалась диссертация всего два месяца, да еще в охотку. Ведь основная работа была выполнена в предыдущие годы, годы накопления...

ТОПОНИМИЧЕСКАЯ ЦЕЛИНА

С 1968 г. заведовал вновь созданной в ОГУ кафедрой языковедения. К этому времени «ойконимическое обследование» Буковины было в принципе завершено, а Одесский регион представлялся в этом плане целиной. Молодая ономастика Одесщины оказалась очень интересной. Возьмите, например, комплекс мемориальных названий, данных по инициативе генерала И. Н. Изова вновь созданным иностранным поселениям в честь побед русского оружия в войне с Наполеоном: Бородино, Тарутино, Красное, Малоярославец, Березино, Лейпциг, Фершампенуаз, Париж...

Логично было бы издать «Ойконимию Одесской области». В свет, к сожалению, вышли только два из восьми задуманных сборников (топонимия северо-западных и юго-восточных районов), третий (северо-запад: Великомихайловский, Коминтерновский, Фрунзовский районы) готов в

(Окончание на 4-й стр.).

Гроздятся одна на другой раскаленные плоскости света и ракушкой хрустит под ногой черноморское грубое лето.

Лягут выгоревшие пути вдоль распаханного небосклона, вдоль побережья. И можно идти до Албены или Анконы.

Мимо выбеленных камней, мимо трав, позабывших названья. Не страшась — ибо сотни теней урезаются до основанья.

Непрозаичная проза

Кафедра зарубежной литературы ОГУ провела научный семинар «Проблемы развития зарубежной повествовательной прозы XVIII—XX веков». Семинар представительный — в нем приняли участие ученые из Москвы, Ленинграда, Киева Львова, Горького и других городов страны.

Как отметила профессор Львовского университета Нонна Фоминична Копыстьянская, приехавшие на семинар исследователи выступали не со случайными, наспех подготовленными докладами. Большинство из них много лет работают в русле предложенной тематики, и выступили с новыми разработками.

В своем докладе профессор Н. Ф. Копыстьянская проанализировала формы ретроспекции в развитии романа XIX—XX веков, рассматривая при этом ретроспекцию в художественных произведениях как литературную технику и как поэтику, определяемую различием литературных школ. Ретроспекция многофункциональна и разнообразна. Она может выступать как память-утешение (у Марселя Пруста) или как память-обвинение (у чешского писателя Иржи Марека), она бытует в форме авторского описания или рассказа персонажа, письма или анкеты и т. д., растягивает или сжимает время, использует цикличность, символику, интеллектуальный монтаж — сочетание несопоставимых в реальной жизни временных планов.

Писатели-романтики не скрывают, что отдают предпочтение сакральному времени, у реалистов вечное время больше в подтексте, оно заявлено как мировоззренческая позиция.

Большой интерес у участников семинара вызвал доклад Николая Тимофеевича Рымара (г. Куйбышев) «Приключения: метаморфозы и постоянство структуры романного мышления». Приключение в романе рассматривается исследователем как перераспределение жизненного материала — жизнь раскрывает свои границы, усовершенствуется, реализует себя в другой жизни. На ранней ступени романа осуществлялась реальная метаморфоза — например, превращение героя у Апулея открывает возможность сгущения ситуаций, усиления полноты жизни, насыщает романность романа. Жизнь личности как драматургическое приключение ее состояний проявляется в изображении страсти. Страсть заставляет героев переживать свой удел — из непродуктивной человеческой жизни создается напряженное романное поле. С развитием романа внешняя активность переходит к автору — более тусклые события подвергаются более сильной авторской обработке. Романная форма качественно перестраивается, идет ради-

кальное развертывание образа в пространстве и во времени. Если в эпосе события происходят в пространстве большого мира, то в романе вырабатывается индивидуальная судьба — во времени индивида. Экстенсивность нормального хода жизни дает сюжет, приключения героев вписываются в пространство сюжетного сказастика. Элементы неинтересной жизни героя освещаются изнутри, обнаруживая внешнюю невоплощенность, нереализованность его внутренней жизни. В XX-м веке авторская работа выходит на поверхность романа, центральным становится приключение духа.

Выступления З. И. Киризе (г. Горький), В. Г. Зинченко (г. Одесса), А. В. Белобратова (г. Ленинград), Е. Г. Владимировой (г. Москва), Л. Д. Михалева (г. Харьков) и других вызвали заинтересованные отклики, ряд вопросов и замечаний.

Профессор Ленинградского университета М. В. Разумовская, отвечая на наш вопрос, в чем она видит задачу подобных семинаров, заметила, что литературоведение предполагает субъективное отношение к своему предмету. Существуют различные школы — ленинградская, московская, литовская и другие. Важно поделиться своей работой, высказать свою точку зрения, услышать, над чем работают коллеги, обсудить разные подходы, поспорить. У каждого еще не все опубликовано, некоторые публикации не всем известны. Маргарита Васильевна считает, что семинар по зарубежной повествовательной прозе, проведенный в Одесском университете, прошел успешно.

Мы попросили доцента В. Г. Зинченко, заведующего кафедрой зарубежной литературы ОГУ, определить, что для него значит оценка «семинар прошел на хорошем уровне». Виктор Георгиевич полагает, что если исследователи вводят в оборот новый материал, новые размышления, если обобщения исторического характера входят в область теории и уровень исполнения высокий, то научный семинар заслуживает такой оценки. В перспективе подобные встречи будут проходить в рамках республиканской научно-методической конференции с изданием тезисов, на базе Одесского и Львовского университетов совместно с институтом литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР.

Б. ВЕРНИКОВА.

ПОМНИ ИМЯ СВОЕ

(Окончание.
Начало на 3-й стр.).

рукописи. Издана коллективная монография «Гідроніми Нижнього Подністров'я», значительно дополняющая «Словарь гидронимов Украины». Многие законченные работы долго остаются в рукописях — с издательским делом у нас всегда проблемы.

Конечно, в области топонимии работу надо продолжать, но ведь есть и другие привлекательные разделы ономастики: антропонимия — имена людей или, скажем, астрономия — названия звездного неба и т. д. Короче говоря, если занимаешься теорией ономастики, даже хороших знаний по одному ее разделу маловато. Впрочем, отдавая дань увлечению топонимией, очень хочется сделать хорошую (!) популярную книжку, посвященную географическим названиям Одесской области, для любителей истории, краеведов, туристов, школьников. Это мой долг.

Занятия в области астрономии дали жизнь моей книге «Названия звездного неба», которая, судя по тому, что издана дважды солидным издательством «Наука» и при солидном же тираже, пользовалась большим спросом. Но и эта тема уже пройдена.

Теперь надеюсь издать книгу о заглавиях литературных произведений. Она будет рассматривать заглавия, как явления культуры.

Еще одна задумка — книга «Поэтическая ономастика». Речь пойдет о роли имен в художественных произведениях, особенно в поэзии. Эта тема далеко еще не раскрыта. В жизни все складывается, так сказать, исторически, а в романе автор — сам господин бог. Должно быть и некое соответствие в авторском понимании между образом персонажа и его именем. Часто такие номинации делаются на подсознательном уровне. Все зашифровано, а значит невероятно любопытно.

Конечно, в процессе подго-

товки диссертационных работ по этой проблематике (применительно к творчеству Пушкина, Тургенева, Блока, Паустовского, Катаева), мы сотрудничали с моими аспирантами, но в своей книге хочется сказать новое слово, без повторов.

ЧТО ВРЕДИТ ЯЗЫКУ?

Вы спрашиваете о статусе национальных языков в союзных республиках. Полагаю, что в современной языковой ситуации они везде, где это возможно, должны обрести статус государственных, в том числе на Украине и в Молдавии. Вместе с тем, надо объявить общегосударственным русский язык.

Самое главное — не вдаваться в крайности, как это делают, например, те представители «Руха», что размахивают «жовто-блакитними прапорами» и кричат: «Геть москалів». Богдан Хмельницкий решил иначе и решил правильно.

Конечно, украинский язык должен получить государственность в нашей республике. И украинский школьник должен быть больше. Вдумайтесь, родители могут освободить своих детей от обучения украинскому языку, а вот от обучения английскому — не могут. Лучше уж тогда от физики или химии освободить...

Помню, как поразила звонкому слову «гудзики» моя коллега из Москвы, заметив вывеску над магазином. Открыв для себя это контрастное, выпуклое слово, она искала потом эту вывеску, но нашла другую — «Пуговицы». Заменяли. Глушь...

Разумеется, русский язык был и останется языком межнационального общения — ведь и великий Кобзарь немало написал как раз на русском языке. Только не надо сталкивать языки, как это делают бюрократы и экстремисты. Наши языки — не антиподы, и я попытаюсь доказать это на примере ономастики.

Все знают название популярного футбольного клуба «Пахтакор». Так вот, «пахта» — это хлопок, а «кор» — делать. Хлопкороб — калька с русского «хлебороб». В свою очередь это русское слово заимствовано из украинского — «хлібороб», ибо нет в русском языке слова «роб», от «робити».

Вот какая взаимосвязь, вот как все переплелось. Разве это вредит языку? Вредит другое — насилие...

Записал Олег ГУБАРЬ.

УНИВЕРСИТЕТ В СТИЛЕ «КАНТРИ»

Недавно 13 студентов Одесского университета вместе с руководителем профессором Э. А. Нушиным и доцентом И. Н. Ковалем поехали в США в рамках обмена студенческими группами с Гаучер-колледжем и университетом им. Джонса Хопкинса в Балтиморе.

Первая группа наших студентов уже совершила такую поездку весной этого года. О своих впечатлениях рассказывает студентка V-го курса факультета РФГ Виктория Сокур.

1. ЗНАКОМСТВО С КОЛЛЕДЖЕМ

В апреле — мае этого года группа студентов факультета РФГ вместе с руководителем — доцентом кафедры лексикологии и стилистики Нелли Георгиевны Шевченко побывала в США и прошла ознакомительную практику в Гаучер-колледже и университете им. Джонса Хопкинса в Балтиморе. Мы обучались и жили на территории этого замечательного учебного заведения целый месяц, и за это время многое успели узнать и увидеть.

Гаучер-колледж был основан в 1885 году и первоначально назывался «Женский колледж Балтимор Сити». Это было женское учебное заведение, названное в 1910 году Гаучер-колледж в честь своего второ-

го президента. В 1921 году Гаучер-колледж был перенесен из индустриального Балтимора в его пригород Таусон, где он занял территорию в 411 акров. Строительство колледжа продолжалось до 1953 года, когда он принял свой нынешний вид.

Если пользоваться современной терминологией, его можно назвать колледжем в стиле кантри. Зеленые лужайки, невысокие учебные здания и общежития студентов гармонично дополняют друг друга, дают живущим здесь чувство комфорта и спокойствия, в отличие от самого Балтимора, настоящего урбанистического конгломерата в сравнении с Гаучером. После наших поездок в Вашингтон, Нью-Йорк или Аннополис мы возвращались в Гаучер, как в свой дом.

2. НАША ЖИЗНЬ В ГАУЧЕРЕ

По прибытию нас ожидала ознакомительная беседа с полицейскими, врачами и, конечно же, преподавателями колледжа. Особую заботу

проявил о нас Рудди Лентуэй — преподаватель русского языка и литературы, наш неизменный опекун и главный помощник на протяжении всей жизни в Гаучере.

Мы были разделены на две группы, для каждой из них составлен четкий план занятий. Наибольший интерес вызвали занятия по компьютерной технике, современной истории США, а также курс «Средства массовой информации и общения». Литературные курсы были менее интересны, к тому же у нас не оставалось достаточно времени для подготовки ввиду ежедневных вечеров и приемов гостей, поездок. Спасало лишь то, что нам приходилось иметь дело с произведениями, хорошо известными по курсу зарубежной литературы. Надо отметить, что зачастую мы знали больше из истории американской литературы, чем сами американские студенты — их сейчас больше привлекают прикладные и естественные науки.

Уроки проходили в свободной и раскованной обстановке, рассматривались различные точки зрения на одну и ту же проблему (вот где плюрализм в действии!). Надо сказать, что серьезная работа студентов предполагает проработку многих томов и десятков работ и рефератов, и американские студенты добросовестно и тщательно изуча-

ют их, отсюда, я думаю, у них вырабатывается качество «хорошей информированности» и, как следствие — высокая профессиональная квалификация.

В Гаучер-колледже три основных факультета: 1. Современные языки, литература, филология, искусство; 2. История и общественные науки; 3. Естественные науки и математика.

Наша программа была составлена таким образом, что мы смогли познакомиться со всеми тремя факультетами.

В том огромную помощь оказывают компьютерная техника и общий высокий уровень технической оснащенности. Студенты Гаучера имеют возможность 12 часов в день использовать компьютер, магнитофоны, видеотелевидение, лингафонные классы, где весь подбор материалов способствует их прогрессу в знаниях.

Наши занятия начинались с 8.00 утра и в 2 часа дня прерывались продолжительным обедом, во время которого мы успевали спокойно поесть, отдохнуть или поспать. В 16.00 занятия возобновлялись до 18.00. Такой порядок непривычен для нас, но очень удобен, т. к. позволяет студенту не изнурять себя продолжительным сидением, сухомыткой и гиподинамией.

После занятий многие американские студенты едут на работу, где проводят минимум 3 часа в день. По возвращении в колледж — непродолжительный отдых (для девушек это чаще всего аэробика), а затем — самостоятельная подготовка до часу ночи. Потом сон. А утром — новый день, такой же напряженный, деловой и целеустремленный, как и остальные.

Это — фантастика?

Завершился фестиваль фантастики «Фанкон-89». Со смешанным чувством проводили мы его в последний путь.

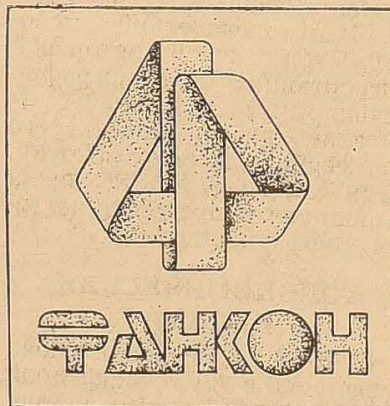
Однако, вернемся к началу. В конце августа Украинский театр напоминал осажденную крепость. Его окружали люди с сумасшедшими глазами, стремящиеся любой ценой добыть билет на Кашпировского или Чумака. При первом же взгляде на этих людей становилось ясно, что они нуждаются в серьезном лечении. И лишь когда выяснилось, что Кашпировский так и не приехал, страсти несколько поутихли.

Второе сентября. Открытие. На сцене много гостей, каждый из которых говорит: «Товарищи, я не знаю, какое я имею отношение к фантастике, но все равно приятно, что меня пригласили в Одессу».

Действительно, какое отношение к фантастике имеют Александры Абдулов и Панкратов-Черный, философ Щедрицкий и психолог Райков? Живых фантастов представ-

лял писатель Василий Головачев, довольно широко известный в довольно узких кругах. Есть такое выражение «Кино и немцы», в переводе на нормальный язык означающее «ну ничего ж себе». Немцев на фестивале не наблюдалось, однако кино было. Правда, если в прошлом году участникам фестиваля удалось посмотреть порядка 15 видеофильмов, то в этом году их число сократилось до четырех. Два из них опять же не имели никакого отношения к фантастике — один из развеселой жизни американских гинекологов, другой — о маньяках, которые, как нам уже известно из видеофильмов, представляют широкий слой американского общества.

В рамках фестиваля проводилось три лекции — Э. Наумова об экстрасенсах, И. Бурцева о снежном человеке, и А. Кузовкина о проблеме ИЛО. Наибольший интерес, как мне кажется, представляла последняя лекция — с обильной де-

монстрацией слайдов, звукозаписями, чуть ли не с живыми гуманоидами. Игорь Бурцев демонстрировал гипсовые следы «йети» — американские, огромные, и наши, в 2—3 раза меньше (и в этом вопросе мы от них отстали).

Братья Стругацкие, как оказалось, и не собирались приезжать. Не было также никого из тех, кто, по идее, должен участвовать в фестивале фантастики.

По ночам в туркомплексе «Одесса» работал ПРОК. Но и он не пошел фестивалю впрок.

А. РЫБАЛКА,
инженер НИЛ-15.

ПИШИТЬ НАМ:

270057, Одеса-Центр вул. Петра Великого, 2, держуніверситет, редакция газети «За наукові кадри».

ЗАХОДИТЬЕ:

Одеса, вул. Радянської Армії, 24, 1-й поверх, кімната, 9.

ДЗВОНІТЬ:

тел. 23-84-13.

Редактор М. ЩЕРБАНЬ.